Gintautas Vėlius

Adolfo Ramanausko-Vanago palaikų paieškos Našlaičių kapinėse Vilniuje

LGGRTC užsakymu Vilniaus senųjų kapinių, vadinamų Antakalnio kapinėmis, komplekso (UK 36243) senųjų kapinių, vadinamų Našlaičių kapinėmis (UK 2277), teritorijoje atlikti detalieji archeologiniai tyrimai (1 pav.) ieškant Adolfo Ramanausko-*Vanago* palaikų.

Lietuvos TSR 1956–1969 m. laikotarpiu kaliniams mirtininkams mirties bausmė buvo vykdoma Vilniuje, dviejose vietose: kriminaliniams nusikaltėliams – Lukiškių kalėjime, nuteistiems pagal politinius ar ekonominius straipsnius – KGB vidaus kalėjime (tardymo izoliatoriuje). Per šį laikotarpį Vilniuje sušaudyti 206 asmenys. Iš jų 130 sušaudyta Lukiškėse ir, sprendžiant iš įrašų bylose, užkasti kapinėse „Безродное“. Manoma, kad tai Antakalnio kapinių dalis, vadinama Našlaičių kapinėmis. Kiti 76 asmenys buvo sušaudyti KGB vidaus kalėjime (tardymo izoliatoriuje). Kaip pastebėjo istorikas Darius Indrišionis, politinių ir kriminalinių kalinių, nuteistų mirties bausme, egzekucijų datos dažnai sutapdavo. 1957–1963 m. laikotarpiu pastebėta 13 tokių sutapimų. Remiantis šiais duomenimis, iškelta prielaida, kad politinių kalinių palaikai galėjo būti užkasti kartu su kriminalinių, tai yra tose pačiose Našlaičių kapinėse (Indrišionis D., Mirties bausmė Lietuvos SSR 1950–1990 m.: teisiniai pagrindai ir periodizacija, *Genocidas ir rezistencija*, V., 2016, 1(39), p. 74–75).

Kur buvo užkasami sušaudyti kaliniai, vietos kapinių administracijos darbuotojų pildytose kapinių knygose, be abejo, nebuvo fiksuojama. Iš viso kapinėse, 1951–1965 m. pildytos

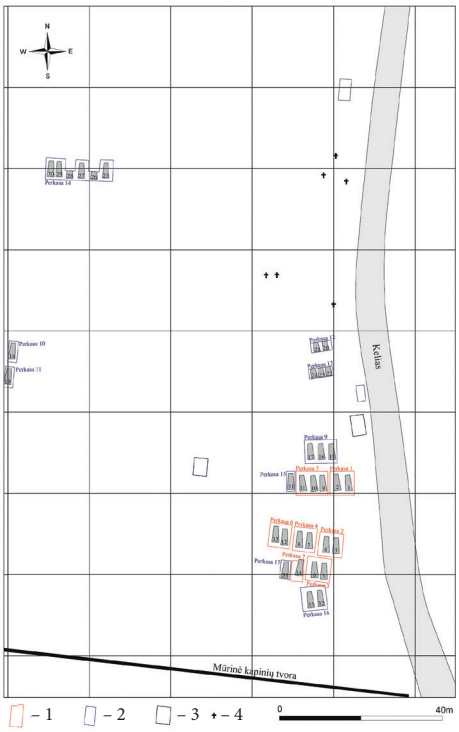

1 pav. Tyrinėtų perkasų ir kapų situacijos planas: 1 – 2017 m. tirtos perkasos; 2 – 2018 m. tirtos perkasos; 3 – metalinės kapų tvorelės; 4 – metaliniai kapų kryžiai. G. Vėliaus brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated trenches and graves: 1 – 2017 trenches; 2 – 2018 trenches; 3 – metal grave fences; 4 – metal grave crosses.

laidojimų knygos duomenimis, palaidoti 1737 mirusieji, laidojimų knygoje, pildytoje 1960–1983 m., įrašyta, kad iki 1968 m. gegužės 30 d. kapinėse buvo palaidoti 2667 asmenys. 1962 m. sudaryto kapinių inventorizacijos akto duomenimis, kapinėse buvo 566 kapavietės, 1984 m. inventorizacijos akte fiksuotos 1625 kapavietės. Daugelis jų – iki šių dienų neišlikę negyvų gimusių kūdikių kapai. Daugelio suaugusių asmenų kapų vietos – žemių kauburėliai yra ženklūs ir šiandien. Kapinėse yra antkapinių kryžių ir

paminklų, kurių 40 su įskaitomomis palaidotųjų pavardėmis bei mirties datomis, ankstyviausia – 1949 m. kovo 31 d.

2017 m. į LGGRTC kreipėsi asmuo (jo prašymu, šio asmens ir jo šeimos narių duomenys neviešinami) su prašymu Našlaičių kapinėse atlikti archeologinius tyrimus. Tikėtasi aptikti ir identifikuoti čia palaidoto senelio palaikus. Galimai Našlaičių kapinėse palaidotas asmuo buvo sušaudytas pagal 58–1a straipsnį, tai yra KGB vidaus kalėjime kaip politinis kalinys. Taip sutapo aplinkybės, kad šiose kapinėse 1956–1969 m. laikotarpiu sargu ir duobkasiu dirbo minėtą politinį kalinį asmeniškai pažinojęs jo kaimynas. Sargas, gavęs nurodymą, iš anksto iškasdavo nuteistiesiems duobes, pats juos ir laidodavęs. Prieš mirtį buvęs kapinių sargas nužudyto politinio kalinio sūnui papasakojo, kad kartą tarp atvežtų sušaudytų asmenų pažinęs jo tėvą (savo kaimyną), ir nurodė kapo vietą. Deja, 2017 m. galimą tėvo kapo vietą sūnus jau galėjo nurodyti tik apytiksliai, kapinių PR kampe, maždaug 20 m tikslumu.

Ieškant minėto liudininko senelio užkasimo vietos, 2017 m. Našlaičių kapinių PR kampe buvo ištirtos 7 perkasos (2 pav.), iš viso 59,25 m^2 (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 671–681). Ištirta 14 kapų, trijuose iš jų aptikti mirusiųjų palaikai karstuose. Jie atvežti ir čia palaidoti iš įvairių gydymo įstaigų. Dviejuose kapuose aptikti antriniai palaidojimai – matyt, statybų metu surinkti žmonių kaulai. Devyniuose kapuose aptikta 16 individų palaikų su šautiniais sužalojimais kaukolėse. Keturiais atvejais jie buvo palaidoti po vieną, trim atvejais palaidoti po 2 ir dviem – po 3. Spendžiant iš surastų sušaudytų asmenų amžiaus ir ūgio koreliacijos ypatumų, taip pat jų kapų išdėstymo kapinėse, galime teigti, jog 2017 m. pavyko aptikti tiek Lukiškių kalėjime sušaudytų kriminalinių nusikaltėlių, tiek KGB vidaus kalėjime nužudytų politinių kalinių palaikus. Vienu atveju už ekonominius nusikaltimus nuteisto ir KGB vidaus kalėjime sušaudyto asmens palaikų tapatybę patvirtino DNR tyrimai.

2018 m. archeologinių tyrimų Našlaičių kapinėse tikslas buvo surasti Adolfo Ramanausko-*Vanago* palaikus. Tačiau net turint omeny 2017 m. tyrimų rezultatus, nebuvo žinomos galimos kitos šių kapinių vietos, kur 1957–1969 m. buvo užkasami sušaudytų asmenų palaikai. Todėl 2018 m., pirmame tyrimų etape, archeologinių tyrimų perkasų vietos pasirinktos vadovaujantis minėto liudininko pateikta informacija, taip pat 1962 m. vykdytos kapinių inventorizacijos metu sudarytu kapinių planu bei kapinių knygose esančiais įrašais. Tiksliai tėvo kapo vietos minėtas liudytojas atsiminti negalėjo, jis nurodė tik galimas vietas 4–7 eilėse skaičiuojant nuo dabartinės mūrinės kapinių tvoros. Taip pat liudytojas minėjo, kad buvęs kapinių sargas užsiminė, jog jo tėvo kapavietės numeris gali būti 12 arba 13. Analizuojant kapinių knygas ir planus išsiaiškinta, kad kapų numeriai tuomet skaičiuoti nuo kapines Š–P kryptimi kirtusio keliuko. Išaiškinus šio keliuko vietą, perkasos buvo kasamos stengiantis ištirti 12 ir 13 kapus nuo jo. Kapinių knygų bei inventorizacijos aktų analizė, taip pat 2017 m. tyrimų rezultatai atskleidė, kad kapinės buvo plečiamos Š kryptimi, eilės numeruotos pradedant nuo eilės, esančios prie mūrinės kapinių tvoros. Tačiau nuo 1957 m. imta laidoti ir kapinių R pakraštyje, eilėse įrengiant daugiau nei 11 kapų nuo seniau buvusių kapaviečių (skaičiuojant nuo kapines per centrą kertančio keliuko). Beje, nuo 1960 m. minėtose kapinių knygose atsiranda įrašų, kuriuose nurodytos iš gydymo įstaigų atvežtų palaikų laidojimo vietos. Remiantis anksčiau pateiktais duomenimis, tirtos kapavietės, realiai esančios minėtame kapinių R pakraštyje, tačiau neįrašytos kapinių

knygose (perkasos 9, 12, 13) (2 pav.). Siekiant išsiaiškinti, ar nužudytų asmenų palaikai nebuvo slepiami ir kapinių V pakraštyje, čia ištirtos dvi kapavietės (perkasos 10, 11). Sušaudytų asmenų palaikų jose nerasta. Remiantis šių ir 2017 m. atliktų tyrimų rezultatais, įrašais kapinių knygose bei 1962 m. sudarytu kapinių planu, išskaičiuota, kuriose kapavietėse galėtų būti užkasti Adolfo Ramanausko-*Vanago* palaikai. Jų vietoje 19 kapinių eilėje tirta perkasa 14. Likusios perkasos 15–17 vėl kastos kapinių PR pakraštyje tikintis aptikti minėto liudininko senelio palaikus, tačiau jų surasti nepavyko.

Perkasa 9 tirta 4x3 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota V–R kryptimi. 80 cm (H_{abs} 145,02 m) gylyje išryškėjo 3 kapų duobės. Pilkšvo juodžemio sluoksnyje jos išsiskyrė šviesesne spalva dėl permaišyto su giliau esančiu gelsvu smėliu užpildo. Prie perkasos P sienelės 40–80 cm gylyje aptikta įvairių medicininių atliekų, tarp jų amputuotų kojų kaulų. *Kapo 15* duobė aptikta perkasos R pakraštyje, 80 cm gylyje (H_{abs} 145,02 m). Ji buvo trapecijos formos, 2,35 m ilgio, 90 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Tame pačiame gylyje aptiktas suaugusio individo skeletas (3 pav.). Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į Š. Individo kojos suriestos stačiu kampu, keliai nukreipti į V. Kairė ranka kiek pariesta ir guli liemens srityje, dešinė – ištiesta palei kūną. Kaukolė kiek pasvirusi ant dešinio šono, joje pastebėtas šautinis sužalojimas. Mirusysis buvo su auliniais batais. Kaukolėje pastebėti šautiniai sužalojimai. *Kapo 16* duobė aptikta perkasos centre, 80 cm gylyje (H_{abs} 145,02 m). Ji buvo trapecijos formos, 2 m ilgio, 85 cm pločio P ir 60 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi su 20° nuokrypiu į ŠV. 93 cm (H_{abs} 144,89 m) gylyje aptikta karsto lentų liekanų, taip pat geležinių vinių. Tokiame pačiame gylyje surasti mirusiojo griaučiai. Mirusysis palaidotas kniūbsčias, kaukolė gulėjo ant kairiojo šono, rankos ištiestos prie kūno šonų, kojos ištiestos. Šautinių sužalojimų nepastebėta. *Kapo 17* duobė aptikta perkasos V pakraštyje, 80 cm gylyje (H_{abs} 145,02 m). Ji buvo trapecijos formos, 2,15 m ilgio, 95 cm

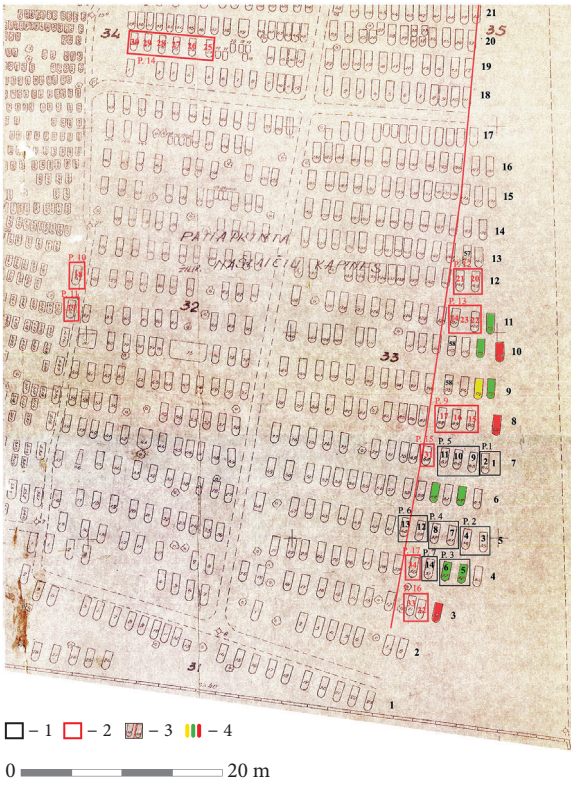

2 pav. Tyrinėtų perkasų ir kapų situacijos planas, pagrindas – 1962 m. sudarytas kapinių planas: 1 – 2017 m. tirtos perkasos; 2 – 2018 m. tirtos perkasos; 3 – spėjama kapinių R riba, buvusi iki 1957 m.; 4 – kapai, įrašyti kapinių knygose (geltona – 1960, žalia – 1961, raudona – 1962 m.). G. Vėliaus brėž.

Fig. 2. Situation plan of the excavated trenches and graves, basis: 1962 cemetery plan: 1 – 2017 trenches; 2 – 2018 trenches; 3 – the cemetery's suspected E boundary that existed until 1957; 4 – graves that have entries in the cemetery books (yellow – 1960, green – 1961, red – 1962).

3 pav. Kapas 15. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 3. Burial 15.

pločio P ir 48 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. 1,15 m (H_{abs} 144,67 m) gylyje aptikta karsto lentų liekanų, taip pat geležinių vinių. Tokiame pačiame gylyje surasti mirusiojo griaučiai. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, kaukolė gulėjo ant kairiojo šono, rankos ir kojos ištiestos. Šautinių sužalojimų nepastebėta, mirusiajam buvo atlikta pomirtinė kaukolės autopsija.

Perkasos 10 ir 11 tirtos kapinių V paribyje, į V nuo čia buvusio kapinių keliuko. Nuo šio keliuko toliau į V kalvos šlaitas gana staigiai leidžiasi žemyn. Jame buvo laidojami tik kūdikiai ir vaikai, tačiau greta minėto keliuko buvo įrengta ir viena suaugusių mirusiųjų kapų eilė. Perkasos čia kastos siekiant patikrinti, ar šioje eilėje neužkasinėti sušaudytų asmenų palaikai. Perkasa 11 tirta 2,5x1,5 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota P–Š kryptimi, su 15° nuokrypiu į ŠR. *Kapo 18* duobė išryškėjo perkasos centre, 80 cm (H_{abs} 149,55 m) gylyje. Ji buvo trapecijos formos, 2,15 m ilgio, 90 cm pločio P ir 55 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi, su 15° nuokrypiu į ŠR. 1,15 m (H_{abs} 149,20 m) gylyje aptikta trapecijos formos karsto liekanų, taip pat geležinių vinių. Tokiame pačiame gylyje surasti mirusiojo griaučiai. Mirusysis palaidotas ant dešiniojo šono. Kaukolė taip pat guli ant dešiniojo šono. Kairės rankos žastas ištiestas į priekį, dilbis sulenktas per alkūnę ir plaštaka padėta smakro srityje. Kairės rankos žastas po kūnu, o dilbis ištiestas į priekį 90° kampu. Abi kojos nežymiai sulenktos per kelius. Mirusiajam buvo atlikta pomirtinė kaukolės autopsija, šautinių sužalojimų nepastebėta. Perkasa 12 kasta 2,5x1,5 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota P–Š kryptimi, su 15° nuokrypiu į ŠR. *Kapo 19* duobė išryškėjo perkasos centre, 80 cm (H_{abs} 149,65 m) gylyje. Ji buvo trapecijos formos, 2,15 m ilgio, 80 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi, su 15° nuokrypiu į ŠR. 1,15 m (H_{abs} 149,30 m) gylyje aptikta trapecijos formos karsto liekanų, taip pat geležinių vinių. Tokiame pačiame gylyje surasti mirusiojo griaučiai. Mirusysis palaidotas kniūbsčias, kūnas ištiestas. Kaukolė nežymiai pasukta ant kairiojo šono. Dešinė ranka per alkūnę sulenkta, dilbis po pilvo sritimi. Kairė ranka ištiesta prie kūno šono. Abi kojos ištiestos. Mirusiajam atlikta pomirtinė kaukolės autopsija, šautinių sužalojimų nepastebėta.

Perkasa 12 tirta 12 kapų eilėje nuo mūrinės kapinių tvoros. Pradedant šia perkasa buvo nuspręsta atidenginėti tik dalį kapaviečių, mirusiųjų galvūgalių srityje, ir iki galo atkasinėti ir tirti tik sušaudytų asmenų palaikus. Perkasa kasta 2,5x1,2 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota V–R kryptimi, su 7° nuokrypiu į PV. *Kapo 20* duobė išryškėjo perkasos R pusėje 80 cm (H_{abs} 144,12 m) gylyje. Ji siaurėjo link Š, atidengta 1,2 m jos ilgio dalis, 75 cm pločio P ir 60 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. 1,15 m (H_{abs} 143,77 m) gylyje aptikta šoninių karsto lentų fragmentų bei suaugusio individo skeletas. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į P. Atidengta tik dalis skeleto – nuo pečių srities iki blauzdikaulių

vidurio. Dešinė ranka buvo sulenkta per alkūnę 90° kampu, plaštaka padėta juosmens srityje. Kairė ranka sulenkta smailu kampu, plaštaka gulėjo krūtinės srityje. Abi kojos ištiestos. Palaidotas individas buvo moteriškos lyties. *Kapo 21* duobės PR kampas išryškėjo perkasos ŠR kampe 80 cm (H_{abs} 144,12 m) gylyje. Į perkasą pateko tik 70 cm pločio, 55 cm ilgio kapo duobės dalis. Duobė turėjo būti orientuota Š–P kryptimi. 90 cm (H_{abs} 144,02 m) gylyje aptiktas vaiko kaukolės skliautas, daugiau kaulų neišliko. Kadangi kapuose 20 ir 21 palaidoti individai nebuvo egzekucijų aukos (sušaudyti asmenys buvo tik vyrai, jie nelaidoti karstuose), iki galo šios kapavietės netirtos.

Perkasa 13 kasta 3x1,2 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota V–R kryptimi, su 7° nuokrypiu į PV. *Kapo 22* duobė išryškėjo perkasos R pusėje 60 cm (H_{abs} 144,35 m) gylyje. Ji siaurėjo link Š, atidengta 1,3 m jos ilgio dalis, 70 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. 90 cm (H_{abs} 144,05 m) gylyje aptikta šoninių karsto lentų fragmentų bei suaugusio individo skeletas. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į P. Atidengta tik dalis skeleto – kojų kaulai, dubuo, apatinė stuburo dalis, rankų dilbiai. Mirusiojo plaštakos sudėtos dubens srityje, kojos ištiestos. *Kapo 23* duobė išryškėjo centrinėje perkasos dalyje 60 cm (H_{abs} 144,35 m) gylyje. Ji siaurėjo link Š, atidengta 1,3 m jos ilgio dalis, 60 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Jau 70 cm (H_{abs} 144,25 m) gylyje aptikta šoninių karsto lentų fragmentų bei suaugusio individo skeletas. Mirusysis palaidotas kniūbsčias, galva į P. Atidengta tik dalis skeleto – dalis blauzdikaulių, liemuo iki menčių. Mirusiojo plaštakos sudėtos po pilvo sritimi, kojos ištiestos. Palaidotas individas buvo moteriškos lyties. *Kapo 24* duobė išryškėjo perkasos V dalyje 60 cm (H_{abs} 144,35 m) gylyje. Ji buvo siaurėjanti link Š, atidengta 1,2 m jos ilgio dalis, 80 cm pločio P ir 55 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. 1,03 m (H_{abs} 143,92 m) gylyje aptikta šoninių karsto lentų fragmentų bei suaugusio individo skeletas. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į P. Atidengta viršutinė skeleto dalis iki šlaunikaulių vidurio. Dešinės rankos plaštaka gulėjo dubens srityje. Kairė ranka ištiesta prie skeleto šono. Mirusiajam buvo atlikta pomirtinė kaukolės autopsija. Kapuose 22–24 mirusieji palaidoti karstuose, taigi tai nėra egzekucijų aukos, todėl iki galo skeletai neatidengti.

Perkasa 14 tirta 19 kapų eilėje nuo mūrinės kapinių tvoros. Tirtos 6 kapavietės, esančios šios eilės V gale. Įvertinus anksčiau atliktų tyrimų rezultatus ir atlikus skaičiavimus, šioje perkasoje esančiose kapavietėse tikėtasi aptikti Adolfo Ramanausko-*Vanago* palaikus. Perkasa matuota 8,3x1,25 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota V–R kryptimi, su 3° nuokrypiu į ŠV. *Kapo 25* duobės P galas (65 cm ilgio, 80 cm pločio) išryškėjo perkasos R gale, 50 cm (H_{abs} 146,02 m) gylyje. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Toliau buvo gilinamasi tik į duobės turinį. Pasiekus individo kaukolę su šautiniais sužalojimais perkasos Š sienelėje, kapo vietoje buvo iškasta 1,6x1,5 m dydžio išpjova. 50 cm (H_{abs} 146,02 m) gylyje išryškėjo trapecijos formos kapo duobė, 2,1 m ilgio, 80 cm pločio P ir 55 cm pločio Š gale, orientuota P–Š kryptimi. 95 cm (H_{abs} 145,57 m) gylyje aptikti dviejų individų palaikai su šautiniais kaukolių sužalojimais, orientuoti galvomis į P (4 pav.). **Individo 1** palaikai aptikti į R nuo individo 2 palaikų. Mirusysis užkastas kniūbsčias, skeletas nežymiai pasisukęs ant dešiniojo šono. Dešinė ranka po individo 2 skeletu, kairė prie šono. Kojos per kelius šiek tiek sulenktos. **Individas 2** palaidotas aukštielninkas, rankos ir kojos ištiestos, kaukolė pasvirusi ant dešinio šono. Kape 25 aptikti 3

4 pav. Kapas 25. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 4. Burial 25.

5 pav. Kapas 27, individai 1 ir 2. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 4. Burial 27, individuals 1 and 2.

6 pav. Kapas 27, individas 3. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 6. Burial 27, individual 3.

radiniai – plastikinės sagos, tačiau jas sunku priskirti konkrečiam individui. *Kapo 26* duobės 75 cm ilgio, 80 cm pločio P galas išryškėjo 50 cm (H_{abs} 146,60 m) gylyje. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Toliau buvo gilinamasi tik į duobės turinį. 1,1 m (H_{abs} 146,00 m) gylyje atsidengė karsto liekanų likučiai ir palaidotojo skeletas. Atkasta tik viršutinė skeleto dalis iki krūtinės vidurio. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva orientuotas į P. Kapas apardytas: šonkauliai išjudinti iš vietų, apatinis žandikaulis krūtinės srityje, kaukolė išjudinta, aptikta kairėje kūno pusėje. Mirusiajam buvo atlikta pomirtinė kaukolės autopsija. Kadangi mirusysis palaidotas karste, atlikus pomirtinę kaukolės autopsiją nerasta šautinių sužalojimų, kapas visas netirtas. *Kapo 27* duobės 65 cm ilgio ir 77 cm pločio P galas išryškėjo 50 cm (H_{abs} 147,05 m) gylyje. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Toliau buvo gilinamasi tik į duobės turinį. Pasiekus individo skeletą ir neaptikus jokių karsto liekanų, perkasos Š sienelėje, kapo vietoje buvo iškasta 1,5x1,5 m dydžio išpjova. 50 cm (H_{abs} 147,05 m) gylyje išryškėjo trapecijos formos kapo duobė, 2 m ilgio, 75 cm pločio P ir 50 cm pločio Š gale, orientuota P–Š kryptimi. 1,2 m (H_{abs} 146,35 m) gylyje aptikti 2 individų palaikai su šautiniais kaukolių sužalojimais (5 pav.). **Individo 1** palaikai aptikti į R ir kiek aukščiau individo 2 palaikų, orientuoti galva į Š. Viršutinė skeleto dalis gulėjo ant nugaros, apatinė pasukta ant kairiojo šono, kaukolė taip pat ant kairiojo šono. Dešinė ranka smarkiai sulenkta per alkūnę – plaštaka dešinio peties srityje. Kairė ranka iškelta į viršų ir sulenkta per alkūnę – plaštaka veido srityje. Dešinė koja sulenkta per kelį stačiu kampu ir atmesta atgal. Kaukolėje pastebėta šautinių sužalojimų. **Individo 2** palaikai aptikti kiek į V ir po individo 1 palaikais, orientuoti galva į Š. Skeletas kniūbsčias. Dešinė ranka po individu 1, atmesta į šoną ir nežymiai sulenkta per alkūnę.

Kairė ranka taip pat nežymiai sulenkta per alkūnę. Abi kojos išskėstos, sulenktos per kelius. Kaukolėje pastebėta šautinių sužalojimų. Po individų 1 ir 2 palaikais 1,29 m (H_{abs} 146,26 m) gylyje aptiktas **individo 3** skeletas, orientuotas galva į P (6 pav.). Skeletas kniūbsčias, viršutinė kūno dalis nežymiai pasisukusi į dešinę pusę. Dešinė ranka ištiesta prie kūno šono, plaštaka po dubens sritimi. Kairė ranka pariesta po kūnu. Kairė koja sulenkta nežymiai, dešinė beveik stačiu kampu ir guli ant kairiosios. Įtariami šautiniai kaukolės sužalojimai. Kape 27 aptikta radinių. Su individu 1 sietinos 4 plastikinės sagos. Individui 2, matyt, priklausė cigarečių kandiklis ir saga. Ties individu 3 aptiktas dar vienas cigarečių kandiklis ir saga. Šie daiktai galėjo priklausyti ir individams 1 arba 2, bet yrant kūnams jie galėjo pasislinkti žemiau, iki individo 3 palaikų. *Kapo 28* duobės 60 cm ilgio, 80 cm pločio P galas išryškėjo 50 cm (H_{abs} 147,40 m) gylyje. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Toliau buvo gilinamasi tik į duobės turinį. 1,1 m (H_{abs} 146,80 m) gylyje atsidengė karsto liekanų likučiai ir palaidotojo skeletas. Atkasta tik viršutinė skeleto dalis iki krūtinės vidurio. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva nusvirusi ant dešiniojo šono, orientuota į P. Mirusysis palaidotas karste, prie jo rastas žalvarinis kryželis ir nebuvo šautinių sužalojimų, tad kapas visas netirtas. *Kapo 29* duobės P galas buvo 58 cm ilgio, 85 cm pločio, išryškėjo 50 cm (H_{abs} 147,90 m) gylyje. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Toliau buvo gilinamasi tik į duobės turinį. Pasiekus individo skeletą ir neaptikus jokių karsto liekanų, perkasos Š sienelėje, kapo vietoje buvo iškasta 2,4x1,5 m dydžio išpjova. Į ją pateko ir *kapo 30* duobė. 50 cm (H_{abs} 147,90 m) gylyje išryškėjo trapecijos formos kapo duobė, 2,1 m ilgio, 85 cm pločio P ir 50 cm pločio Š gale, orientuota P–Š kryptimi. Jau 80 cm (H_{abs} 147,60 m) gylyje aptikti individo 1

7 pav. Kapas 29. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 7. Burial 29.

palaikai. Individo 2 palaikai surasti po individo 1 skeletu (7 pav.). **Individo 1** palaikai orientuoti galva į P, aukštielninki. Dešinė ranka nežymiai atmesta į šoną. Kairė ranka atmesta į šoną, sulenkta per alkūnę stačiu kampu, plaštaka kaklo srityje. Dešinė koja sulenkta stačiu kampu ir guli ant kairiosios. Pastebėti šautiniai kaukolės sužalojimai. **Individo 2** palaikai aptikti kiek į R ir po individo 1 palaikais, orientuoti galva į Š. Skeletas kniūbsčias. Dešinė ranka pariesta, dilbis po liemens sritimi, kairė ranka po individu 1. Abi kojos nežymiai sulenktos per kelius. Pastebėti šautiniai kaukolės sužalojimai. Kape 29 aptikta radinių. Su individu 1 sietinos 7 sagos. Individui 2, matyt, priklausė 5 sagos. *Kapo 30* duobė išryškėjo 50 cm (H_{abs} 148,20 m) gylyje. Duobė trapecijos formos, 2 m ilgio, 75 cm pločio P ir 54 cm pločio Š gale, orientuota P–Š kryptimi. Duobėje 1,25 m (H_{abs} 147,45 m) gylyje aptikti 3 individų palaikai, orientuoti galvomis į P (8 pav.), su šautiniais kaukolių sužalojimais. **Individo 1** palaikai buvo kniūbsti. Dešinė ranka sulenkta po krūtinės sritimi, kairė atmesta, sulenkta stačiu kampu, plaštaka po veido sritimi. Abi kojos ištiestos, apautos auliniais batais. Pastebėti šautiniai kaukolės sužalojimai. **Individo 2** palaikai aptikti taip pat kniūbsti, kiek į

8 pav. Kapas 30. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 8. Burial 30.

V ir ant individo 1 palaikų. Kaukolė gulėjo ant kairiojo šono. Dešinė ranka pariesta, plaštaka po liemens sritimi, kairė ranka sulenkta stačiu kampu, plaštaka ant nugaros. Kojos sukryžiuotos, kairioji po dešiniąja. Kaukolėje pastebėti šautiniai kaukolės sužalojimai. **Individo 3** palaikai aptikti aukštielninki, kiek į R ir ant individo 1 palaikų. Kaukolė guli ant kairiojo šono. Rankos sulenktos stačiu kampu, guli liemens srityje. Dešinė koja sulenkta per kelį stačiu kampu į viršų, kairė ištiesta. Kaukolėje pastebėta šautinių sužalojimų. Kape 30 aptikta radinių. Su individu 1 sietinos 3 sagos, individui 2, matyt, priklausė 5 sagos, ties individu 3 aptiktos dar 8 sagos.

Perkasa 15 kasta tikintis rasti minėto liudininko, suteikusio informacijos, senelio kapą. Kasta 2,5x1 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota P–Š kryptimi perkasa. Deja, jos vietoje nei aiškesnių kapo 31 duobės kontūrų, nei palaikų nerasta. Įsigilinus iki 1,1 m, pasiektas švarus molingas įžemis. Panašu, kad šioje vietoje kapo vis dėlto būta, tai rodo buvęs žemių kaubrys, tačiau, matyt, palaikai buvo ekshumuoti.

Perkasa 16 kasta 3x3 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota pagal pasaulio šalis su 5° nuokrypiu į ŠV. Kapo 32 duobė aptikta perkasos R pusėje 55 cm (H_{abs} 147,44 m) gylyje. P galas buvo už perkasos ribų. Duobė buvo trapecijos formos, 2,35 m ilgio, 90 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose. Duobė orientuota Š–P kryptimi. Jau 90 cm (H_{abs} 147,09 m) gylyje aptiktas suaugusio individo skeletas bei karsto lentų likučiai. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į P. Rankos sulenktos buku kampu, plaštakos dubens srityje, kojos ištiestos. Mirusiajam atlikta kaukolės autopsija. *Kapo 33* duobė aptikta perkasos V pusėje 55 cm (H_{abs} 147,44 m) gylyje. Ji buvo trapecijos formos, 2,05 m ilgio, 85 cm pločio P ir 55 cm pločio Š galuose, orientuota Š–P kryptimi. 92 cm (H_{abs} 147,07 m) gylyje aptikti aukštielninki mirusiojo palaikai, orientuoti galva į Š (9 pav.). Dešinė ranka ištiesta prie šono, kairė nežymiai atmesta į šoną ir sulenkta per alkūnę. Apatinė kūno dalis – kojos sulenktos per kelius ir pasuktos į dešinę pusę. Mirusysis avėjo aulinius batus. Pastebėti šautiniai kaukolės sužalojimai.

Perkasa 17 tirta 2,3x1,25 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota P–Š kryptimi. 80 cm gylyje (H_{abs} 147,20 m) rausvo priemolio įžemyje pilkšvesne spalva išsiskyrė *kapo 34* duobė. Ji buvo trapecijos formos, 1,9 m ilgio, 75 cm pločio P ir 50 cm pločio Š galuose, orientuota Š–P kryptimi. 1,23 m (H_{abs} 146,77 m) gylyje aptiktas suaugusio individo skeletas bei karsto lentų likučiai. Mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į P. Atidengta tik dalis skeleto, iki dubens srities. Kaukolė guli ant dešiniojo šono. Kairė ranka ištiesta prie šono, dešinė ranka sulenkta smailu kampu, plaštaka smakro srityje. Individas moteriškos lyties.

Taigi, 2018 m. Našlaičių kapinėse kastos 9 perkasos, iš viso 60 m^2, ištirta 20 kapų. 13 iš jų aptikti mirusiųjų palaikai karstuose, matyt, jie atvežti ir čia palaidoti iš įvairių gydymo įstaigų. 6 kapuose aptikta ir ekshumuota 12 individų palaikų su šautiniais kaukolių sužalojimais. Dviem atvejais jie buvo užkasti po vieną, 2 atvejais užkasti po du ir taip pat 2 atvejais –

po 3. Sprendžiant iš surastų sušaudytų asmenų amžiaus ir ūgio koreliacijos ypatumų, taip pat jų kapų išdėstymo kapinėse, galima teigti, jog pavyko aptikti tiek Lukiškių kalėjime sušaudytų kriminalinių nusikaltėlių, tiek KGB vidaus kalėjime nužudytų politinių kalinių palaikus. Genetiškai buvo patvirtintos partizanų Adolfo Ramanausko-*Vanago* (kapas 27, individas 3) ir Albino Ivanausko-*Topolio* (kapas 29, individas 1) tapatybės. 1958 m. sušaudyto asmens, dėl kurio palaikų paieškos į LGRGTC kreipėsi giminaičiai, užkasimo vietos aptikti nepavyko.

9 pav. Kapas 33. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 9. Burial 33.

The Search for the Remains of Adolfas Ramanauskas (Codename Vanagas) in the Orphans' Cemetery in Vilnius

By order of the LGGRTC, an archaeological investigation was conducted on the grounds of the Orphans' Cemetery (Fig. 1) in an effort to discover the remains of Lithuanian Post-War Partisan Leader Adolfas Ramanauskas (codename Vanagas), who was shot in 1957 in an investigation isolation cell in the KGB Inner Prison. During 1956–1969, prisoners in the Lithuanian SSR were executed at two locations in Vilnius: for criminal offences – in Lukiškės Prison; those sentenced for political or economic offences – in an investigation isolation cell in the KGB Inner Prison. During this period, 206 individuals were shot in Vilnius. Of them 130 were shot in Lukiškės and, judging from the entries in the files, interred in the 'Безродное' Cemetery, which is now the part of Antakalnis Cemetery called the Orphans' Cemetery. Another 76 individuals were shot in an investigation isolation cell in the KGB Inner Prison. As Historian Darius Indrišionis has noted, the execution dates of political and criminal prisoners sentenced to death often coincide. During 1957–1963, 13 such coincidences have been noted. Based on these data, the hypothesis was proposed that the remains of political prisoners could have been interred together with the criminal prisoners, i.e. in the same Orphans' Cemetery.

In 2018, nine trenches (a total of 60 m^2) were excavated in the Orphans' Cemetery and 20 graves investigated (Fig. 2). In 13 of them, the remains were discovered in coffins, apparently brought there for burial by various medical institutions. The remains of 12 individuals with gunshot injuries in the skull were discovered in 6 graves and exhumed (Figs. 3–9). In two cases, one individual was interred in one grave, in two cases two individuals in one grave, and in two cases three individuals in one grave. Judging from the singularity of the age and height correlations of the discovered executed individuals, as well as the arrangement of their graves in the cemetery, it is possible to assert that the remains of both individuals shot for criminal offences in Lukiškės Prison and political prisoners shot in the KGB Inner Prison were successfully discovered. The identity of Partisans Adolfas Ramanauskas (codename Vanagas) (burial 27, individual 3 (Fig. 6)) and Albinas Ivanauskas (codename Topolis) (burial 29, individual 1 (Fig. 7)) were genetically confirmed.